

Sh:»4044

SAFFÂT

﴿ ٣٧ ﴾ سُورَةُ الصَّافَّاتِ

Saffat sûresi mekkîdir.

Âyetleri - Basriyyonda yüz seksen bir, diğerlerinde ikidir.

Kelimeleri - Sekiz yüz altmıştır.

Harfleri - Üç bin sekiz yüz yirmi altıdır.

Fasılası - ا . د . ق . ب . ن . م harfleridir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
 ﴿١﴾ وَالصّٰفّٰتِ صَفًّا ﴿٢﴾ فَالزّٰجِرٰتِ زَجْرًا ﴿٣﴾
 فَالتّٰلِیٰتِ ذِكْرًا ﴿٤﴾ اِنَّ اِلَٰهَكُمْ لَوَاحِدٌ ﴿٥﴾ رَبُّ
 السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَیْنَهُمَا رَبُّ الْمَشْرِقِ ﴿٦﴾ اِنَّا زَیْنًا
 السَّمٰءِ الدُّنْیَا بِزَیْنَةِ الْكَوٰكِبِ ﴿٧﴾ وَحِفْظًا مِنْ كُلِّ شَیْطٰنٍ
 مَّارِدٍ ﴿٨﴾ لَا یَسْمَعُوْنَ اِلٰی الْمَلَا الْاَعْلٰی وَیَقْدِفُوْنَ مِنْ كُلِّ
 جَانِبٍ ﴿٩﴾ دُحُوْرًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَّاصِبٌ ﴿١٠﴾ اِلَّا مَنْ
 خَطَفَ الْخَطْفَةَ فَاتَّبَعَهُ شَهَابٌ ثَاقِبٌ ﴿١١﴾ فَاسْتَفْتِهِمْ اَهْمُ اَشَدُّ
 خَلْقًا اَمْ مَنْ خَلَقْنَا اِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِیْنٍ لَّا زَبٍ ﴿١٢﴾

Sh:»4045

﴿١٢﴾ بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُوْنَ ﴿١٣﴾ وَاِذَا ذُكِّرُوْا لَا یَذْكُرُوْنَ
 ﴿١٤﴾ وَاِذَا رَاَوْا اٰیةً یَسْتَسْخَرُوْنَ ﴿١٥﴾ وَقَالُوْا اِنْ هٰذَا اِلَّا
 سِحْرٌ مُّبِیْنٌ ﴿١٦﴾ ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَاِنَّا
 لَمَبْعُوْثُوْنَ ﴿١٧﴾ اَوْ اَبَاؤُنَا الْاَوَّلُوْنَ ﴿١٨﴾ قُلْ نَعَمْ وَاَنْتُمْ

دَاخِرُونَ ﴿١٩﴾ فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ
﴿٢٠﴾ وَقَالُوا يَا وَيْلَنَا هَذَا يَوْمُ الدِّينِ ﴿٢١﴾ هَذَا يَوْمُ
الفصل الذي كنتم به تكذبون ﴿٢٢﴾

Meali Şerifi

Kasem olsun ol kuvvetlere: o saf dizip de duranlara 1 O haykırıp da sürenlere 2 Ve o yolda zikr

okuyanlara 3 Ki ilâhınız birdir sizin 4 Hep o Göklerin Yerin ve aralarındakilerin rabbi ve bütün meşrıkların

rabbi 5 Bakınız biz o Dünya Semayı (o yakın Göğü) bir ziynetle donattık: kevakib 6 Hem mütemerrid ve her

şeytandan koruduk 7 Onlar melei a'lâyı dinleyemezler, tard için her taraftan sıkıya tutulurlar 8 Ve onlara

ayrılmaz bir azâb vardır 9 Ancak bir çalıp çarpan, onun da peşine bir şıhabı sâkıb takılır 10 Şimdi sor onlara

yaradılışca kendileri mi daha çetin yoksa bizim yarattıklarımız mı? Biz kendilerini bir cıvık çamurdan yarattık

11 Fakat sen taaccüb ettin onlar eğleniyorlar 12 Ihtar edildiklerinde de düşünmüyorlar 13 Bir mu'cize

gördükleri vakit da eğlence yerine tutuyorlar 14 Ve, bu, diyorlar başka bir şey değil, ap açık bir sihir 15

öldüğümüz ve bir toprakla bir yığın kemik olduğumuz

Sh:»4046

vakit mı? biz mi ba'solunacakmısz? 16 Evvelki atalarımız da mı? 17 De ki: evet, hem siz çok hor, hakîr

olarak 18 Çünkü o bir zorlu kumandadan ibarettir derhal gözleri açılır 19 Eyvah bizlere derler bu o din

günü 20 Bu işte o sizin yalan dediğiniz fasıl günü 21

1. «أُقْسِمُ بِالصَّافَاتِ» - «واو» Kasem içindir, «وَالصَّافَاتِ صَفًّا»

ma'nâsını gösterir.

SAFFAT, saf yapanlar demektir ki Ebüssüudun beyanına göre hem dizilip saff olanlar, hem saf dizener

ma'nâsına gelir. İleride gelecek olan «وَأَنَا لَنَحْنُ الصَّافُونَ» da bu iki ma'nâ üzerine

deveran eder. Saff, müteaddid şeyleri düz bir hat nizamı üzerinde sıra ile dizmek ma'nâsına masdar olup

dizilen sıraya da ism olarak saff denilir. Namaz saffi, saffi harb nizamı gibi. Melekûti ilâhîde meratibi

muhtelifede kemali intizam ile dizilip iyfayı vazife eden Melâikeye kasem intizam ile dizilipiyfayı vazife eden

Melâikeye kasem buyuruluyor ki bunda islâm için matlûp olan cemaat, cihad, ilim kuvvetleri gibi teşkilâtın

esaslarına da işaret vardır. Bu suretle ma'nâ şu oluyor: yemin ederim o Meleklerle, o kuvvetlere ki saflar

yapıp dizilmişler, bu sıfat, Arşî ilâhî etrafını donatmış olan Meleklerden ta Semai Dünyayı tezyin eden ecranda ahzı makam ederek iyfayı vazîfe için emri ilâhiye âmade bulunan Melâikeye kadar hepsine şamil ve esasî beş vakit namazlarda bağlanan saflarla temsil olunan millet ve cemaate işareti de havidir. 2.

﴿فَالزَّاجِرَاتِ زَجْرًا﴾ Derken zecrederek sürerler. -

ZECR, aslında bir tasallûtle bağırip azarlıyarak bir şeyden defi' etmektir. Haylâyıp sevk etmek ve bağırmaksızın men-ü nehiy eylemek ma'nâlarına da kullanılır. Binaenaleyh gerek bulutları sevk eden sürücü Melekler gibi sâik ve gerek ale'l'umum men-ü defeden dafi kuvvetler

Sh:»4047

bu zâcirattandırlar: bu suretle bütün mücahid ordular buna dahil olduğu gibi bilhassa kumanda götürerler

ve va'z edip yürüdenler de bunda dahildir. 3. ﴿فالتَّالِيَاتِ ذِكْرًا﴾ Sonra bir zikir tilâvet

ederler - hakdan vahiy, kitab, Kur'an indirir, ilm-ü ma'rifet telkiyn ederler. Bütün bunlara kasem ile

ehemmiyyetlerini ihtar ederek söylerim ki 4. ﴿انَّ إِلَهَكُمْ لَوَاحِدٌ﴾ hakikatte sizin ibadet

edeceğiniz Tanrınız birdir.- İsbati: 5. ﴿رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾

o bütün Göklerin ve Yerin ve aralarındakilerin rabbi ﴿وَرَبُّ الْمَشَارِقِ﴾ hem bütün

meşrıkların rabbi - meşarık, kevakibin meşrıkları ve yâhud sene zarfında her gün başka bir noktada

doğması i'tibariyle Güneşin meşrıkları demek olabilirse de bunlardan başka « فَالتَّالِيَاتُ ذِكْرًا
» karfesiyle bilcümle envarı ma'neviyenin dahi işrakatına işaret olunmak için « رَبُّ الْمَشَارِقِ »

buyurulmuş olması daha doğrudur. Çünkü zâhir ile batın, haric ile zihin, afak ile enfüs birleşmeden hakkın

vahdeti bilinemez. Envarı zahirenin Semai Dünya ziynetinden gösterilmesi de bunu anlatır. Şöyle ki: 6.

﴿إِنَّا زَيْنَا السَّمَاءِ الدُّنْيَا بِزِينَةٍ﴾ biz Dünya Semayı: en yakın Göğü bir ziynet ile

donattık: ﴿الْكَوَاكِبِ﴾ kevkebler - yıldızlarla. Semâi Dünya terkininde de Dünya ednanın

müennesidir ki en yakın demektir. Bu ifâdenin zahiri bütün kevakibin Semâi Dünyada olmasıdır. Şu halde

burada Semai Dünya, Arzın etrafında yalnız feleki kamer sahasından ibaret değil, yalnız hey'eti şemsiyye

âlemi de değil, alel'umum kevakibin bulunduğu cismanî sâha ya'ni eb'adı selâse sahasıdır. Gerçi tezyin

cirimleriyle değil de ziyalariyle olduğuna göre bunların Arzdan görülebildikleri irtisam ve in'ikâs sahasına

sırf görünüş (optique) haysiyyetiyle bu isim verilmiş olmak dahi muhtemil ise

de zâhir olan evvelkisidir. Her iki takdirde de bu suretle Dünya Semânın tezyini ihtar edilmekle işbu zahirî

envar ve tezyinin herkes tarafından bile hiss-ü takdir olunabileceği ve fakat daha yukarısının böyle

olmadığı anlatılmış oluyor. Onun için buyuruluyor ki 7.

﴿وَحَفِظًا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَارِدٍ﴾ hem de mârid; taate yanaşmaz her bir Şeytandan

hıfzyledik. Şöyle ki 8. ﴿لَا يَسْمَعُونَ إِلَى الْمَلَأِ الْأَعْلَى﴾ onlar melei a'lâyı
س

dinleyemezler - o cismanî tezyinleri zahirî nurları geriden görürler, fakat daha yüksek hey'etleri, en âlî

cem'iyetleri ya'ni Melâikeyi dinleyip işidemezler, Peygamberler gibi vahiy alamazlar, mî'raca çıkamazlar, o

hududda duramazlar. 9. ﴿وَيُقَذَّفُونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ ۖ دُحُورًا﴾ koğulmak için

her taraftan atış edilir, mermiye tutulurlar. Semâi Dünyanın dahi hududunda böyle defi' edici tard edici

kuvvetler vardır. Ki bunlar zikrolunan zacirattandırlar. Dinsiz Şeytanların melei a'lâyı dinlemeyip de

Peygamberlik taşıyamamaları için karagol bekler, onları tard ederler

﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ﴾ bir de o Şeytanlara daimî bir azab vardır. - Ki o da Âhirettedir 10.

﴿إِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ﴾ ancak bir çalıp kapmaca yapan olur. - Bir kulak hırsızlığı ile

melei a'lâ haberlerinden, vahy-ü ilham varidatından çalıp kaçan bulunur.

﴿فَاتَّبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ﴾ onu da bir şıhabı sâkıb, Semadan Arza doğru delip geçen bir

alev ta'kîb eder - Sûre «Hicr» de şıhab hakkında söz geçmişti bak.

SÂKIB, esasen delen veya delici demektir. Ziyasiyle Semayı delivermiş gibi parlak görünen yıldıza necmi sâkib denildiği gibi şihabı sâkib denildiği gibi şihabı sâkib da böyledir. Bununla beraber şihabı hakikaten hevai nesimîye haricinden bir mermi

Sh:»4049

gibi gelerek delip geçiyor da demektir. Şihabların ebhîrei mütesâdeden iştiâl etmiş olması nazariyyesi bugün kabul edilmiyor. Şihablar Semaî Dünyanın sâbit ziyneti olan ma'ruf kevakib gibi büyük olmamakla beraber yine yıldızlar cümlesinden sayılabilecek küçük ve küme küme dolaşan ecramdandırlar. Hevayi nesimîye temassı ile iştiâl ettiği sırada bir fişenk gibi kaymasıyla ziynet hizmetinden de hâli kalmaz. Maamafih Şeytanlara atılan şihabdan murad ruhanî bir şihab olması da pek muhtemeldir. Asıl mes'ele aşağıdan Semaya karşı tecavüz etmek isteyenlerin vaz'iyetlerini göstererek ilâhî olan ilhamattan bir kulak hırsızlığına raci' olan Şeytanlıklarla Peygambere karşı rekabete kalkışan dinler uydurmağa çalışan dinsizlerin maddî ve ma'nevî hezimet ve perişanlıklarını anlatmaktır.

11. ﴿فَاسْتَفْتِهِمْ﴾ şimdi sor onlara - bunları gösterdikten ve hepsini yaradanın birliğini

anlattıktan sonra sor o seninkilere, o münkirlere ki ﴿أَهْمُ أَشَدُّ خَلْقًا﴾ hılkatçe kendileri mi

daha çetin, daha kaviy ﴿أَمْ مِنْ خَلْقِنَا﴾ yoksa bizim yarattığımız o mahlûklarımız mı? o saffat

zacirat, taliyat, o Semâlar mı? Hangisini yaratmak daha zor. Bunları yaradan Allah hiç kendilerini bir neş'et

ile daha yaratamaz mı? Görülüyor ki burada «يس» nin âhirindeki «

أَوْ لَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يَخْلُقَ
مِثْلَهُمْ» âyetinin bir tafsil ile takriri vardır. Bu sūalin cevabı da şunun içindedir:

﴿إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ﴾ çünkü biz kendilerini bir cıvık yapışkan çamurdan

yarattık - onlar yaradıldıktan sonra bir cıvık çamurun ne çetiniği olur? Bir cıvık çamur ki en mütekâmil şekli

nuffedir. 12. ﴿بَلْ عَجِبْتَ﴾ fakat sen teaccüb ettin - Allahın

Sh:»4050

kudretine ve onların inkârına ﴿وَيَسْخَرُونَ﴾ onlar ise eğleniyorlar, اھ . . .

O fasıl o ayırış şöyle ki:

﴿٢٢﴾ أَحْشُرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ
 ﴿٢٣﴾ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَاهْدُوهُمْ إِلَى صِرَاطِ الْجَحِيمِ ﴿٢٤﴾
 وَقِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُورُونَ ﴿٢٥﴾ مَا لَكُمْ لَا تَنْصَرُونَ ﴿٢٦﴾ بَلْ
 هُمْ الْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ ﴿٢٧﴾ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ
 يَتَسَاءَلُونَ ﴿٢٨﴾ قَالُوا إِنَّكُمْ كُنْتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ
 ﴿٢٩﴾ قَالُوا بَلْ لَمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٣٠﴾ وَمَا كَانَ لَنَا
 عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا طَآغِينَ ﴿٣١﴾ فَحَقَّ عَلَيْنَا
 قَوْلُ رَبِّنَا إِنَّا لَذَاتُ قُنُونٍ ﴿٣٢﴾ فَاغْوَيْنَاكُمْ إِنَّا كُنَّا غَاوِينَ
 ﴿٣٣﴾ فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٤﴾ إِنَّا كَذَلِكَ
 نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا
 اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٣٦﴾ وَيَقُولُونَ إِنَّا لَتَارِكُوا آلِهَتِنَا لِشَاعِرٍ
 مَجْنُونٍ ﴿٣٧﴾ بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَقَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٣٨﴾ إِنَّكُمْ
 لَذَاتُ قُنُونٍ الْعَذَابِ الْآلِيمِ ﴿٣٩﴾

﴿٣٩﴾ وَمَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٠﴾ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ
الْمُخْلِصِينَ ﴿٤١﴾ أُولَئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَعْلُومٌ ﴿٤٢﴾ فَوَاكِهَ وَهُمْ
مُكْرَمُونَ ﴿٤٣﴾ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٤٤﴾ عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ
﴿٤٥﴾ يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ ﴿٤٦﴾ بِيضَاءَ لَذَّةٍ
لِلشَّارِبِينَ ﴿٤٧﴾ لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُونَ ﴿٤٨﴾
وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ عِينٌ ﴿٤٩﴾ كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَكْنُونٌ
﴿٥٠﴾ فَاقْبَلْ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٥١﴾ قَالَ قَائِلٌ
مِنْهُمْ إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ ﴿٥٢﴾ يَقُولُ أَتِنَّكَ لَمِنَ الْمُصَدِّقِينَ
﴿٥٣﴾ إِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَأَنَا لَمَدِينُونَ ﴿٥٤﴾
قَالَ هَلْ أَنْتُمْ مُطَّلِعُونَ ﴿٥٥﴾ فَاطَّلَعَ فَرَآهُ فِي سَوَاءِ الْجَحِيمِ
﴿٥٦﴾ قَالَ تَاللَّهِ إِنْ كِدْتَ لَتُرْدِينَ ﴿٥٧﴾ وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّي
لَكُنْتُ مِنَ الْمُحْضَرِينَ ﴿٥٨﴾ أَفَمَا نَحْنُ بِمَيِّتِينَ ﴿٥٩﴾
الْأَمْوَتَتْنَا الْأُولَى وَمَا نَحْنُ بِمُعَدَّبِينَ ﴿٦٠﴾ إِنْ هَذَا لَهُوَ
الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٦١﴾ لِمِثْلِ هَذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَامِلُونَ ﴿٦٢﴾

﴿٦٢﴾ اذْكَ خَيْرٌ نَزْلًا اَمْ شَجَرَةُ الزَّقُّومِ ﴿٦٣﴾ اِنَّا جَعَلْنَاهَا
فِتْنَةً لِلظَّالِمِينَ ﴿٦٤﴾ اِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِى اَصْلِ الْجَحِيمِ
﴿٦٥﴾ طَلَعَهَا كَاَنَّهُ رُؤْسُ الشَّيَاطِينِ ﴿٦٦﴾ فَاِنَّهُمْ لَآكِلُوْنَ
مِنْهَا فَمَالُوْنَ مِنْهَا الْبُطُوْنَ ﴿٦٧﴾ ثُمَّ اِنَّا لَهَمَّ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِنْ
حَمِيمٍ ﴿٦٨﴾ ثُمَّ اِنَّا مَرَجَعْنَاهُمْ لِآلِ الْجَحِيمِ ﴿٦٩﴾ اِنَّهُمْ
اَلْفَوْا اَبَاءَهُمْ ضَالِّينَ ﴿٧٠﴾ فَهُمْ عَلٰى اٰثَرِهِمْ يُهْرَعُوْنَ ﴿٧١﴾
وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ اَكْثَرُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿٧٢﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا فِيْهِمْ
مُنذِرِيْنَ ﴿٧٣﴾ فَاَنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنذِرِيْنَ ﴿٧٤﴾ اِلَّا
عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلِصِيْنَ ﴿٧٥﴾

onları sırata; Cehennem köprüsüne doğru 23 Ve tevkîf edin onları, çünkü sor guya çekilecekler 24 Ne oldu sizlere yardımlaşmıyorsunuz? 25 Hayır bu gün onlara teslim olmuşlardır 26 Ve ba'zısına dönmüş soruyorlardır: 27 Siz diyorlardır: bize sağdan gelir dururdunuz 28 Yok, diyorlardır: siz inanmamıştınız 29 Ve bizim size karşı cebredebilecek bir saltanatımız yoktu, fakat siz azmış bir kavm idiniz 30 Onun için üzerimize rabbimizin kavli hakk oldu, her halde hepimiz tadacağız 31 Evet biz sizi

Sh:»4053

kışkırttık, çünkü biz azgındık 32 O halde hepsi o gün azâbda müşterektirler 33 İşte biz mücrimlere böyle yaparız 34 Çünkü onlar « لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ » denildiği zaman kafa tutuyorlardı 35 Ve "hiç biz mecnun şâir için ilâhlarımızı bırakır mıyız?" diyorlardı 36 Hayır o hakk ile geldi ve bütün Peygamberleri tasdik eyledi 37 Elbette siz o eîm azâbı tadacaksınız 38 Maamafih başka değil, hep yaptığınız amellerinizle cezalanacaksınız 39 Müstesnâ ancak Allahın ihlâs verilmiş kulları 40 Onlar için bir "ma'lûm rızık" var 41 Meyveler, ve onlar hep ikram olunurlar 42 Naîm Cennetlerinde 43 Karşılıklı tahtlar üzerinde 44 Maînden bir ke's ile üzerlerine pırlanılır 45 Bembeyaz, içenlere lezzet 46 Onda ne bir gaile vardır, ne de başlarına vurur 47 Yanlarında iri gözlü nazarlarını kasretmiş nazenînler 48 Sanki saklı yumurtalar 49 Derken ba'zısı

ba'zısına dönmüş soruyorlardır: 50 İçlerinden bir söyleyen "benim der: bir karfınım vardı 51 Derdi: sen cidden inananlardan mısın? 52 Öldüğümüz de bir toprakla bir yığın kemik olduğumuz vakit hakikaten biz cezalanacak mıyız?" 53 Nasıl der bir bakıştırır mısınız: Derken bakmış onu tâ Cehennemnin ortasında görmüştür 54 Tallahi, der: doğrusu sen az daha beni helâk edecektin 55 Rabbimin ni'meti olmasa idi ben de bu ihzar edilenlerden olacaktım 56 Nasılmış bak? Biz ölecek değiliz ilk ölümümüzden başka 57 Ve biz muazzeb değiliz 58 Bu işte hiç şübhesiz o büyük murad, büyük kurtuluş 59 Böyle bir murad için çalışsın çalışan erler 60 Nasıl bu mu hayırlı konmak için yoksa o zakkum ağacı mı? 61 Ki biz onu zalimler için bir fitne kılmışızdır 62 O bir ağaçtır ki Cehennemnin kökünde çıkar 63 Tomurcukları Şeytanların başları gibidir 64 Her halde onlar ondan yiyeceklerdir 65 Yiyecekler de ondan karınlarını dolduracaklardır 66 Sonra üzerine onların hamîmden bir haşlamaları vardır 67 Sonra da dönümleri şübhesiz ki Cehennemdir 68 Çünkü onlar babalarını dalâlette buldular 69 Şimdi de onların izlerince koşturuyorlar 70 Hakikat onlardan evvel eskilerin ekserisi dalâlette idi 71 Celâlim hakkı için içlerinde

Sh:»4054

inzar edici Peygamberler de gönderdik 72 Sonra da bak o inzar edilenlerin akıbeti nasıl oldu? 73 Ancak

Allahın ihlâs ile seçilen kulları başka 74

22. ﴿وَأَزْوَاجَهُمْ﴾ Eşleriyle - ya'ni emsâl emsâle: puta tapanı puta tapanla, yıldıza tapanı

yıldıza tapanla, yâhud zulmedenlerin erkeğini dişisini yâhud Şeytanlardan olan arkadaşlarını. 28.

﴿تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ﴾ bize sağdan gelirdiniz - sağdan gelmek, sağlam taraftan, iyi ve hayırhah bir surette gelmek 41. ﴿رِزْقٌ مَّعْلُومٌ﴾ devamı, lezzeti gibi hasaisi ma'lûm ve mukarrer,

ya'ni 42. ﴿فَوَاكِهَ﴾ fakiheler, meyveler - bu ta'birde, iki nükte vardır. Birisi, Ehli Cennetin yemeleri

içmeleri mahzâ zevk-u lezzet için olduğunu ihtardır. Çünkü meyve sâde lezzet için yenir. Diğeri de

Dünyadaki mesaînin semarâtı olmasına işarettir. 43. ﴿فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ﴾ Naîm

Cennetleri - ni'metten başka bir şey olmyan Cennetler 45. ﴿بِكَاسٍ﴾ keis - dolu kadah, boşuna

keis denmez, ﴿مِنْ مَعِينٍ﴾

MAÎN - aslında menbandan çıkan, yâhud göz önünde akan su demek olup Cennet içkisi bununla tavsıf

olunmuştur ki 47. ﴿لَا فِيهَا غَوْلٌ﴾ onda hiç bir gaile yok - Dünya şarabları gibi humarı,

mazarreti, günahı yok ﴿وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُونَ﴾ ve ondan sarhoş da edilmezler. 48.

﴿قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ﴾ gamzelerini zevcelerine kasretmiş başkasına bakmaz dilberler. 51.

﴿أَنِّي كَأَن لِّي قَرِينٌ﴾ benim bir karînim vardı - ya'ni Dünyada beraberimde duran bir

arkadaş. Buhârîde bu karfın, Şeytan

Sh:»4055

diye tefsir edilmiştir. 62. ﴿ذَلِكَ خَيْرٌ نُزُلًا﴾ bu mu konukluk için -

NÜZÛL, müsafir gelir gelmez ikram için sunulan konukluk - burada bu ta'bir gösteriyor ki yukarıda ehli

Cennet için söylenen henüz yeni gelene konulan ikramiyye kabîlinden olup onlara onun ilersinde öyle

ni'metler vardır ki şimdi zihinler onu anlamaktan âcizdir. İşte Ehli Cehennem için de

﴿شَجَرَةُ الزُّقُومِ﴾ zakkum ağacı - öyledir.

ZAKKUM, Tihamede biten küçük yapraklı acı ve fena kokar bir ağacın ismi olup bervechiâtî ta'rif olunan

ve meyvesi Ehli cehennemın konukluğu olan ağaç bununla tesmiye olunmuştur. Buyuruluyor ki 63.

﴿إِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِلظَّالِمِينَ﴾ zira biz onu zalimler için bir fitne kılmışızdır. Ona

Dünyada zalimler meftun ve mübtelâ olur. Âhirette de mihnet ve azâbını çekerler. Allahü a'lem, halkı zulm

ile yemek için kurulan zaleme teşkilâtı o zalimler kurumu. 64.

﴿إِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِي أَصْلِ الْحَجِيمِ﴾ O Cehennemın kökünde, dibinde

çıkar - da dalları derekâtına dağılır. 65. ﴿طَلْعَهَا﴾ Tal'ı, meyvesinin doğum noktaları

﴿كَانَهُ رُؤْسُ الشَّيَاطِينِ﴾ sanki Şeytanların başları gibidir. - Buna üç ma'nâ

verilmiştir:

1 - Son derece çirkinlikten kinaye olmak üzere muhayyel bir teşbih.

2 - Şeyatın, çirkin suratlı korkunç yılanlar demektir.

3 - Ruusüşşeyatın, çirkin manzaralı ma'ruf bir otun meyvesi imiş ki Yemende (esten) denilirmiş. Bizde

dördüncü bir ma'nâ anlâmak istiyoruz ki zalimleri en çok aldatan, meftun eden nokta onun çiçek açıp

meyvesini verecek olan noktalarıdır. Varidat menba'ları gibi

Sh:»4056

görünen o noktalar öyle iğfalkârdır ki sanki Şeytanların başları yâhud rüesası gibi 67.

﴿ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِنْ حَمِيمٍ﴾ sonra onların bunun üzerine

hamînden bir haşlamaları da vardır. -

ŞEVB, içkiye karıştırılan katğı, aşlama veya haşlama.

HAMÎM, esasen kaynar su demek olup Cehennem'in em'ayı parçalayan suyuna denir. Bununla haşlanan

o içki de gassak, akan cerahat, irindir. Çünkü zalimler halkı bu hale getirirler. Âhirette de öyle

haşlanırlar.

﴿٧٦﴾ وَنَجِّنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ﴿٧٧﴾ وَجَعَلْنَا
ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ ﴿٧٨﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ﴿٧٩﴾
سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ ﴿٨٠﴾ إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي
الْمُحْسِنِينَ ﴿٨١﴾ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٢﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا
الْآخِرِينَ ﴿٨٣﴾ وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لِابْرَاهِيمَ ﴿٨٤﴾ إِذْ جَاءَ رَبَّهُ
بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٥﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَاذَا تَعْبُدُونَ ﴿٨٦﴾
أَتُفَكُّوا إِلَهًا دُونَ اللَّهِ تُرِيدُونَ ﴿٨٧﴾ فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ
الْعَالَمِينَ ﴿٨٨﴾ فَنَظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ ﴿٨٩﴾ فَقَالَ إِنِّي

سَقِيمٌ ﴿٩٠﴾ فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ ﴿٩١﴾ فَرَاغَ إِلَىٰ آلِهِتِهِمْ
فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٩٢﴾

Sh:»4057

﴿٩٢﴾ مَا لَكُمْ لَا تَنْطِقُونَ ﴿٩٣﴾ فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا بِالْيَمِينِ
﴿٩٤﴾ فَأَقْبَلُوا إِلَيْهِ يَزْفُونَ ﴿٩٥﴾ قَالَ أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ
﴿٩٦﴾ وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٧﴾ قَالُوا ابْنُوا لَهُ
بُنْيَانًا فَاَلْقُوهُ فِي الْجَحِيمِ ﴿٩٨﴾ فَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمْ
الْأَسْفَلِينَ ﴿٩٩﴾ وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّي سَيَهْدِينِ ﴿١٠٠﴾
رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٠١﴾ فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ
﴿١٠٢﴾ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعَىٰ قَالَ يَا بُنَىٰ إِنِّي آرَىٰ فِي
الْمَنَامِ إِنِّي أَذْبَحُكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَىٰ قَالَ يَا آبَتِ افْعَلِي مَا
تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ ﴿١٠٣﴾ فَلَمَّا
أَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ ﴿١٠٤﴾ وَنَادَيْنَاهُ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمُ
﴿١٠٥﴾ قَدْ صَدَّقَتِ الرُّعْيَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ
﴿١٠٦﴾ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ ﴿١٠٧﴾ وَفَدَيْنَاهُ بِذَبْحٍ

عَظِيمٍ ﴿١٠٨﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ﴿١٠٩﴾ سَلَامٌ عَلَى
إِبْرَاهِيمَ ﴿١١٠﴾ كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١١١﴾

Sh:»4058

﴿١١١﴾ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٢﴾ وَبَشَّرْنَاهُ بِإِسْحَاقَ
نَبِيًّا مِّنَ الصَّالِحِينَ ﴿١١٣﴾ وَبَارَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلَىٰ اسْحَاقَ وَمِن
ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ مُبِينٌ ﴿١١٤﴾

Meali Şerifi

Celâlim hakkı için bize Nuh nidâ etmişti, biz de hakikat ne güzel mücîbiz 75 Hem onu ve ehlini o büyük

sıkıntıdan kurtardık 76 Hem zürriyetini bâkîy kalanlar kıldık 77 Hem de namına bıraktık sonrakiler içinde 78

Selâm Nuha bütün âlemler içinde 79 Biz böyle mükâfat ederiz işte muhsinlere 80 Çünkü o bizim mü'min

kullarımızdan 81 Sonra da diğerlerini suya boğduk 82 Şübhesiz İbrahim de onun kolondan 83 Çünkü

rabbına selîm bir kalb ile geldi 84 Çünkü babasına ve kavmine şöyle dedi: siz nelere tapıyorsunuz? 85

Yalancılık etmek için mi Allahdan başka ilâhlar istiyorsunuz? 86 Siz rabbül'âlemîni ne zannediyorsunuz?

87 Derken bir bakım baktı da nücume 88 Ben dedi: hastayım 89 O vakit arkalarını dönerek başından

kaçışverişiler 90 Derken kurnazlıkla onların ilâhlarına vardı da buyursanız a, dedi, yemez misiniz? 91

Neyiniz var söylemiyorsunuz 92 Diyerek bir takrib ile onlara kuvvetli bir darbe indirdi 93 Bunun üzerine

birbirlerine girerek ona yöneldiler 94 A, dedi siz kendi yonttuğunuz şeylere mi tapıyorsunuz? 95 Halbuki

sizi ve yaptıklarınızı Allah yarattı 96 Haydin dediler, bunun için bir bina yapın ve bunu ateşe atın 97 Böyle

ona bir tuzak kurmak istediler, biz de tuttuk kendilerini daha alçak düşürdük 98 Bir de dedi ki: ben rabbıma

gidiyorum, o bana yolunu gösterir 99 Rabbim! bana salihînden ihsan buyur 100 Biz de ona uslu bir oğul

müjdeledik 101 Vakta ki yanında koşmak çağına erdi, ey yavrum! dedi ben

menamda

Sh:»4059

görüyorum ki ben seni boğazlıyorum, artık bak ne görüyorsun! ey babacığım dedi: ne emrolunuyorsan yap!

beni inşaallah sabirînden bulacaksın 102 Vaktâ ki bu suretle ikisi de teslim oldular ve onu tuttu şakağına

yıktı 103 Ve şöyle ona nida ettik: ya İbrahim! 104 Ru'yayı gerçek tasdik eyledin, biz böyle mükâfat ederiz

işte muhsinlere 105 Şübhesiz ki bu açık bir ibtilâ, kat'î bir imtihan 106 Dedik ve ona büyük bir kurbanlık

fidye verdik 107 Namına da bıraktık sonrakiler içinde 108 Selâm İbrahime 109 Böyle mükâfat ederiz işte

muhsinlere 110 Çünkü o bizim mü'min kullarımızdan 111 Bir de onu salihînden bir Peygamber olmak

üzere İshak ile müjdeledik 112 Hem ona hem İshaka bereketler verdik * İkisinin zürriyyetinden de hem

muhsin olan var hem de nefsine açık zulmeden 113

76. ﴿الْكَرْبِ الْعَظِيمِ﴾ tufan felâketi. 77.

﴿وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ﴾ hem zürriyyetini, bâkıy kalanlar onlar kıldık - «onun üç

oğlu: Sam, Ham, Yasif ve bunların zevcelerinden başka sair gemide bulunanların hepsi zürriyyet

birakmayarak vefat etti» demişlerse de biz bunu Sûrei «Hûd» da geçen «

قِيلَ يَا نُوحُ اهْبِطْ بِسَلَامٍ مِنَّا وَبَرَكَاتٍ عَلَيْكَ وَعَلَىٰ أُمَّمٍ مِّمَّنْ
مَعَكَ» âyetine muvafık bulmayız. Çünkü «

﴿وَمَا أَمِنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ﴾ . ﴿مَنْ مَعَكَ﴾» buyurulan kalîl olduğu zâhirdir. O

halde buradaki kasır, gemidekilere değil, gark olanlara nazaran izafî olmak daha muvafıktır. Bununla

beraber denebilir ki bütün gemidekilerin zürriyyetleri tađliben onun zürriyyeti hukmünde tutulmuş ve bu

suretle bâkıylerin hepsi onun zürriyyeti olarak sayılmış, ona Âdemi sani denmiştir. Taberî der ki: Arab Sam

evlâdından, Sudan Ham evlâdından, Türk ve sairleri Yâsif evlâdındandır. Ebû Hayyan da Bahrde bunu naklettikten sonra şöyle kaydediyor; bir fırka da şöyle söylemiştir: Allah tealâ Hazreti Nuhun zürriyyetini ibka edip neslini uzatmıştır. Bununla beraber bütün insanlar onun neslini munhasır değildir. Ümmetler içinde ona

Sh:»4060

râci' olmyan da vardır.» Âlûsî de Şu mütaleada bulunmuştur: sanki bu fırka, garkın umumî olduğuna kail olmuyor. Nuh aleyhisselâi küffar aleyhinde duâ etmiş, fakat ehli Arzın hepsine gönderilmemiştir. Çünkü bî'setin umumî olması ilk evvel Hatemülmürselîn sallâllahü aleyhivesellem Hazretlerinin hassasındandır.

Umuma kail olup da hasrı, gark edilenlere nisbetle yapmış olması da câizdir اهـ . 78.

﴿وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ﴾ hem de âhirîn içinde, ya'ni sonrakiler geriden gelen

bâkıyler içinde de kendine bıraktık - burada iki vecih vardır: birisi meful, mahzuftur. Namına zikri cemîl,

﴿سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ﴾ hüsnî senâ bıraktık demektir. Bu surette 79.

selâm Nuha bütün âlemîn içinde - Allah tealâ tarafından bir selâm olur. Diğeri de hikâye tarikiyle bu

selâmın meful olmasıdır ki bu vecih daha zâhirdir. 83. ﴿وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لِابْرَاهِيمَ﴾ ve

şübhesiz onun şîasındandır elbet te İbrahim. -

ŞÎA, bir kimsenin arkasında izince giden tarafdarları, peyrevleri demektir. İbrahim aleyhisselâm da iyman

ve ihlâs esnasında ve Allah yolunda müşriklere karşı mücahede hususunda ve şeriatinin teferruatında

değilse de usulünde onun izince gitmiştir. 84. ﴿قَلْبٍ سَلِيمٍ﴾ selîm kalb - ter temiz, her lekeden

sâlim, Allah sevgisinde hâlis, tamamen ona teslim olmuş kalb 86.

﴿أَتِفْكَ آلهَةً دُونَ اللَّهِ تُرِيدُونَ﴾ ifk için mi Allahdan başka ilâhlara irâde

veriyorsunuz -

İFK, yalan dolan iftirâ demek ki Allahdan başka ilâh var demek yalancılıktır, iftirâdır, bûhtandır. 88.

﴿فَنَظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ﴾ derken nücumda bir nazar yürüttü, yâhud

bir

Sh:»4061

bakıma baktı - bundan bizce mütebadir olan ma'nâ Sûrei «En'am» da «

﴿فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا﴾ gezen fikir ve nazardır. Bu

surette 89. ﴿فَقَالَ إِنِّي سَقِيمٌ﴾ baktı da ben hastayım dedi - kavil «

لَعْنٌ لَمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ» mealinde olur. -

Fakat müfessirîn buna şöyle ma'nâ vermişlerdir: kendileriyle beraber ibadet teklif ettikleri için nücumda bir

bakıma baktı da ahkamı nücumda bakıyormuş gibi mevki'lerini ittisallerini gözden geçirdi, onlar müneccim

oldukları için o da onlarla istidlâl ediyormuş gibi görünerek ben keyifsizim dedi, onların tekliflerinden

rahatsız olduğunu kasediyordu. Hastayım deyince: 90. ﴿فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ﴾ arkalarını

dönerek başından kaçışverdiler - hastalıktan, tâundan korkmuşlar. Bu ifâde ne kadar nüktelidir, hastayım

deyince idbar, sonra darbeyi vurunca da: 94. ﴿فَاقْبَلُوا إِلَيْهِ يَزِفُونَ﴾ zifaf eder gibi

birbirine girerek ona ikbal eylediler - hücum ettiler ikbal göstermeleri âdf insanların ve umumî cem'iyetlerin

haleti ruhiyyelerini anlatır. 101. ﴿فَبَشِّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ﴾ bunun üzerine onu bir gulâmı

halîm ile müjdeledik - bu uslu oğul İsmail aleyhisselâmdır. İshakı tebşir bundan sonra ayrıca söylenecektir.

102. ﴿فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ﴾ derken vaktâki beraberinde koşmak, ya'ni çalışmak çağına

irdi, ona Allah için yapılacak bir iş, bir taat göstermek üzere

﴿قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ﴾ ey yavrum! Dedi: ben düşümde

﴿فَانظُرْ مَاذَا تَرَى﴾ görüyordum ki ﴿أَنِّي أَدْبَحُكَ﴾ ben seni boğazlıyorum

artık bak ne görürsün - ne dersin, ne reyde bulunursun. Deniliyor ki Hazreti İbrahim, bunu Zilhiccenin

sekizinci, dokuzuncu, onuncu ya'ni

Sh:»4062

Terviye Arefe, Nahir geceleri sıra ile üç gece görmüş idi **اه**. Peygamberin rü'yası vahiy, ta'birleri vahiy

olduğundan Hazreti İbrahim böyle görmüş ve böyle ta'bir eylemiş ve binaenaleyh böyle vahiy almış

olmakla bu, icrası vacib bir emri hakk olmuş oluyordu. Bunun üzerine onu cebren icraya kalkışmayıp

evvelâ sureti icrasını müşavere etmek üzere böyle re'yini sorarak tebliğ eyledi, ki bununla ilk önce onun

itaat ve inkiyad ile ecr-ü sevaba nailiyyetini te'min etmek istedi. Düşünmeli bunu söylerken ey yavrucuğum,

diye hitab eden bir babanın kalbinde ne yüksek bir şefekat hissi çarpıyor ve ona ne kadar büyük bir vazife

aşkı, Allah muhabbeti hâkim bulunuyordu. Düşünmeli de duymalı ki bu ne büyük bir belâ, ne dehşetli bir

imtihanı ilâhî idi. İşte bunun böyle bir emri ilâhî olduğunu anlıyan ve Allahın sabredenlerle beraber

olduğunu bilen o halîm oğul **﴿قَالَ يَا أَبَتِ﴾** ey babacığım! dedi

﴿افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ﴾ ne emrolunuyorsan yap

﴿سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ﴾ beni inşaallah sabredenlerden

bulacaksın 103. **﴿فَلَمَّا أَسْلَمَ﴾** vaktâ ki böyle ikisi de teslim oldular - Allahın emrine teslimi

nefs eylediler. ﴿وَتَلَّهَ لِلْجَبِينِ﴾ Ve İbrahim, onu tuttu şakağına yıktı -

CEBÎN, şakak, ya'ni alnın yanlarıdır. Bu, Minada Sahranın yanında veya mescidine nâzır mevzî'de yâhud bu gün kurbanların kesildiği mevki'de olmuştu diye naklediliyor. Bıçağını çekip çekmediği hakkında iki kavil

vardır. Burada yalnız buyuruluyor ki şakağına yatırdı 104. ﴿وَنَادَيْنَاهُ أَنْ﴾ biz de ona şöyle

nida ettik: 105. ﴿يَا اِبْرَاهِيمُ . قَدْ صَدَّقْتَ الرُّعْيَا﴾ ya İbrahim rü'yayı gerçekten

tasdik eyledin - sıdk

Sh:»4063

ile yerine getirdin, gördüğün gibi inandın ve azm-ü sadakatle icra eyledin, çünkü « اذبح » diye görmüş

« ذبحت » dememişti. Azm ve ciddiyetle zebha teşebbüs etmekle de kalmayıp o tehakkuk etmişti.

Taberî gibi bazı müfessirîn işbu « وَاذْبَحْهُ لَنَا » nın cevabı ve «vav» ın «

﴿وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا﴾ kabilinden olduğuna kail olmuşlarsa da muhakkıkların muhtarına göre vavi

atf olup burada cevab, tefhîm için mahfuzdur, şöyle demektir: ve biz böyle nida edince: ne büyük bayram,

ne ta'rifeye sığmaz neşe ve sürr hasıl olduğunu söylemeğe hacet yok!... Şu da cevabın ta'lilidir.

﴿إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ çünkü biz böyle mükâfat ederiz muhsinlere 106.

imtihandır ki gerek İbrahim'in ve gerek oğlunun «

الْأِحْسَانُ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ» mantukunca en yüksek mertebeli ihfanda

bulunan muhsinlerden olduklarında hiç Őübheye mahal bırakmaz. Onun için onların o ihfalarını mükâfat

ile karşılayarak öyle nida ettik 107. ﴿وَفَدَيْنَاهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ﴾ ve ona azîm bir kurbanlık ile

fidye de verdik - ya'ni İbrahime oğlunun yerine kesilmek için büyük bir kurbanlık fidyei necat da verdik.

Zebha mübaŐerette rü'ya tehakkuk ettirilmiş olup da «قَدْ صَدَّقْتَ الرُّءْيَا» diye nida

olunduktan sonra fidyenin ma'nâsı ne olabilir? Bunu en güzel izzah eden vecih, Şudur: deniliyor ki İbrahim

aleyhisselâm bir oğlu olursa Allah yolunda kurban edeceđini nezreylemiŐti, sonra unutmuŐ, ru'ya bunu

ihfar eylemişti, onun için nida olunduđu zaman ru'ya tehakkuk ettirilmiş olmakla beraber nezir yerini

bulmamıŐ olduğundan bu fide onu böyle nesih suretiyle ikmal etmiş ve ayrıca bir ni'met olmuştur. Bundan

dolayı İmamı a'zam demiŐtir ki: çocuğunu kurban etmeği nezir

Sh:»4064

edene bir koyun kesmek vacib olur. Acaba o azîm kurbanlık ne idi ve azameti neresinde idi? Çokları

Cennetten gelme, beyaz ve iri rivayette emlah, ya'ni alaca ve a'yen; iri gözlü bir koç idi demiŐler ki Yehûdun

kavli de buna muvafıktır. Ba'zıları da Sebîr dağından inme bir va'l, ya'ni dağ keçisi demişlerdir.

Büyükülüđünü de ba'zıları maddî olarak iri cüsseli diye ba'zıları da ma'nevî azamet ve ehemmiyyetle tefsir

eylemişlerdir. Yalnız bir Peygamber değil, belki baba ve oğul iki Peygamberin ibtilâsını ref eyliyen ve

bahusus neslinden hatemülenbiya gelecek bir Peygamberin fıdyesi olan ve Cennetten gelen bir kurbanlık

elbette azîm olur. Ba'zıları da demişlerdir ki azameti ondan sonra sünnet ve din olması i'tibariyledir. Ebû

Bekri verrak birnesilden değil, doğrudan doğru tekvinden olması haysiyetiyledir demiş. Fakat ihtara hacet

yoktur ki Kur'anın « **بذبح عظیم** » ifâdesi bütün bunlardan daha şümullü ve daha azametlidir Allahü

a'lem 108. ﴿ **وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ** ﴾ sonrakilerde de namına bıraktık - onu zikri

cemîl ile yad eder ve sünnetini icra ile bayram yaparlar. 109. ﴿ **سَلَامٌ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ** ﴾ selâm

İbrahime 110. ﴿ **كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ** ﴾ işte muhsinlere böyle mükâfat ederiz.-

Burada « **انا** » denilmemesi biraz evvel geçmiş olduğu için burada bir nevi' te'kid kasedildiğine işaret

olmalıdır. Evet, İbrahim muhsinlerdendir. 111. ﴿ **إِنَّهُ مِن عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ** ﴾ çünkü o

bizim mü'min kullarımızdan - yehûd bu zebîhın Hazreti İshak olduğuna kail imişler. Muhammed ibni İshak,

Taberî gibi ba'zıları da buna zâhib olmuşlar, Muhiddini Arabî de fususunda buna gitmiştir. Lâkin burada şu

atf onları reddetmekte zâhirdir. Zira « **فَبَشِّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ** » üzerine atf ile buyuruluyor ki

112. ﴿ **وَبَشِّرْنَاهُ بِسَاحِقٍ** ﴾ bir de onu İshak ile müjdeledik - belli ki bu şöyle demek oluyor: «

﴿ **رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ** ﴾ diyen İbrahimi

Sh:»4065

o zebh kıssası zikredilen halîm oğulla müjdeledikten başka bir de İshak ile müjdeledik

﴿نَبِيًّا مِّنَ الصَّالِحِينَ﴾ ki salihînden bir Peygamber olmak üzere - şu âyet de bu ikisine

sarf edilmek daha mülâyimdir. 113. ﴿وَبَارَكْنَا عَلَيْهِ﴾ hem ona - o halîm oğula

﴿وَعَلَىٰ إِسْحَاقَ﴾ ve hem İshaka bereketler de verdik - ya'ni ikisinin de zürriyyetlerini

bereketlendirdik çoğalttık. Burada « عليه » zamirini İbrahime göndermek zürriyyet cihetiyle İshaka

tekabülünü iktiza edeceğinden yakışmaz. İshak ve zürriyeti İbrahimin zürriyyetinden olduğu için İbrahimin

İshaka mukabil zürriyyet ve bereketi ancak diğer oğlu itibariyle olabilir. Onun için « عليه » zamiri bu

itibar ile İbrahime gönderilse bile şu tesniye zamiri her halde iki oğula gönderilmek lâzım gelir

﴿وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا﴾ ikisinin zürriyyetinden de - İbrahimin iki oğlunun ikisinin zürriyyetinden de,

gulâmı halîm olan İsmailin zürriyyetinden de İshakın zürriyyetinden de

﴿مُحْسِنٍ وَظَالِمٍ لِّنَفْسِهِ مُبِينٍ﴾ hem muhsin hem de nefesine açık zalim olan var - işbu

﴿وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا﴾ dan murad evlâdı İsmail ile evlâdı İshak olduğunda hiç tereddüd edilmemek

iktiza eder. Zira zamir İbrahim ile İshaka gönderildiği takdirde bile İshak zürriyyetinin mukabilinde İbrahim

zürriyeti İshak zürriyyetinden maâda bir zürriyyet olmak lâzım gelir. Bu da ma'lûm olan evlâdı İsmaildir. Ve

hattâ bu takdirde İbrahim zürriyeti unvanının İshak evlâdından ziyade İsmail evlâdına evlâ ve ahrâ

olduğuna bir işaret yapılmış olur. Hasılı: ben rabbıma gidiyorum deyip de «

رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ

muvaffakiyyetle geçen İbrahime rabbı öyle selâm ve selâmetle zikri cemîl ihsan etti. Ve iki oğul

müjdeliyerek onlardan zürriyyetine öyle bereket verdi ki

Sh:»4066

hâlâ ikisinin de zürriyeti o feyz-u bereketle yaşamakta ve fakat sâlih ve muhsin değil, kimisi iyman ile

mertebei ihsanda, kimisi de küfr-ü ma'siyetle nefsine zulm etmekte. Bu suretle İbrahime verilen bu zürriyyet

bereketi, Nuha verilen zürriyyet bakasına şebihtir. Ancak şunu unutmamalı ki ataların salâhı evlâdın

salâhını istilzam etmez, onun için Nuhun zürriyyetinden putperestler, İbrahimin zürriyyetinden zâlimler

çıkmiştir.

﴿١١٤﴾ وَلَقَدْ مَنَّا عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَارُونَ ﴿١١٥﴾ وَنَجَّيْنَاهُمَا

وَقَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ﴿١١٦﴾ وَنَصَرْنَاهُمْ فَكَانُوا هُمُ
الْغَالِبِينَ ﴿١١٧﴾ وَأَتَيْنَاهُمَا الْكِتَابَ الْمُسْتَبِينَ ﴿١١٨﴾
وَهَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿١١٩﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي
الْآخِرِينَ ﴿١٢٠﴾ سَلَامٌ عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَارُونَ ﴿١٢١﴾ إِنَّا
كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٢٢﴾ إِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ
﴿١٢٣﴾ وَإِنَّ إِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٤﴾ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ
أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٥﴾ أَتَدْعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ
﴿١٢٦﴾ اللَّهُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٢٧﴾ فَكَذَّبُوهُ
فَأَنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٢٨﴾ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿١٢٩﴾
وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ﴿١٣٠﴾

Sh:»4067

﴿١٣٠﴾ سَلَامٌ عَلَىٰ آلِ يَاسِينَ ﴿١٣١﴾ إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي
الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣٢﴾ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٣﴾ وَإِنَّ

لُوطًا لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٤﴾ اذِ نَجَّيْنَاهُ وَآهْلَهُ أَجْمَعِينَ
﴿١٣٥﴾ اِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ ﴿١٣٦﴾ ثُمَّ دَمَرْنَا
الْآخِرِينَ ﴿١٣٧﴾ وَاِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِمْ مُصْبِحِينَ ﴿١٣٨﴾
وَبِالْآيِلِ افْلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٣٩﴾

Meali Şerifi

Celâlim hakkı için Musâ ile Harûnu da minnetdâr eyledik 114 Hem kendilerini ve kavmlerini o büyük
sıkıntıdan kurtardık 115 Hem yardım ettik onlara da galibler onlar oldular 116 Hem kendilerine o belli kitabı
verdik 117 Ve kendilerini doğru yola çıkardık 118 Sonrakiler içinde de namlarına şunu bıraktık 119 Selâm
Musâ ile Haruna 120 Biz böyle mükâfat ederiz işte muhsinîne 121 Çünkü ikisi de bizim mü'min
kullarımızdan 122 Şübhesiz İlyas da mürselînden 123 Zira kavmine demişti: siz Allahdan korkmaz mısınız?
124 Bir ba'le mi yalvarıyorsunuz bırakıp da o ahsenülhâlikîni 125 O rabbınız ve evvelki atalarınızın da rabbi
olan Allahı? 126 O vakit onu tekzib ettiler, şübhesiz ki onlar da ihzâr edildiler 127 Müstesnâ Allahın ihlâslı
kulları 128 Ona da sonrakilerde şunu bıraktık 129 Selâm, İlyasîne 130 Biz böyle mükâfat ederiz işte
muhsinîne 131 Çünkü o bizim mü'min kullarımızdan 132 Şübhesiz Lût da mürselînden 133 Zira kurtardık

onu ve bütün ehlini 134 kalan bir karıdan başka batanlar içinde 135 Sonra diğerlerini tedmir eyledik 136

Ve siz

Sh:»4068

elbette onlara uğrar ve üzerinden geçerseniz, sabahleyin 137 Ve geceleyin, ya akıl edip de düşünmez

misiniz 138

117. ﴿الْكِتَابَ الْمُسْتَبِينَ﴾ Belli kitab, yâhud beyanı, ifadesi güzel kitab, ya'ni Tevrat.

123. ﴿وَإِنَّ إِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ İlyas da o mürselînden - ya'ni yukarıda «

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِمْ مُنذِرِينَ﴾ buyurulduğu üzere inzar için gönderildiklerine kasem

edilen Peygamberlerden, o da Benî İsrâîl Peygamberlerinden (İlyas ibni yasî'n) ki Harun aleyhisselâmın

ahfadından denilmiş. (Sûrei «En'am» a bak) 125. ﴿بَعَلًا﴾

BA'L - bir putun ismi ki yirmi arşın boyunda altından ve dört yüzlü bir put olduğu söyleniyor. Kim bilir

konduğu kâdesi ne kadardı, hâlâ Şamda Ba'lebek kasabası bu nam ile dir. 130.

﴿سَلَامٌ عَلَىٰ إِيَّاسِينَ﴾ Selâm, İlyasîne -

İLYASÎN, İlyas demektir. Ba'zı kiraetlerde « أَلِ يَاسِينَ » okunduğundan her iki kiraete de mutabık olmak için imlâsı « أَلِ يَاسِينَ » suretinde yazılır.

YASÎN, İlyas aleyhisselâmın babası olmakla âli yasîn yine İlyas demek olur. Yasîn bir de Resuli Ekremin isimlerinden olduğuna göre bazıları âli Yasînden murad ümmeti Muhammed olduğunu söylemişlerdir. Her halde « أَلِ يَاسِينَ » denilmeyip « سَلَامٌ عَلَى الْيَاسِ » buyurulması bir tevriyeden halî değildir. Âli yasîn kiraeti de bu tevriyede sarihtir. İmlâda « لَام » vasledilmeyip de iki kiraete müsaid şekilde yazılması da bu tevriyenin bilvücu mültezem olduğunu iş'ar eder. Şu halde demek olur ki burada

«selâm İlyasa» denirken «selâm âli Muhammede» ma'nâsına bir de tevriye kasd olunarak «

« أَلِ يَاسِينَ » buyurulmuş ve bundan dolayı olmalıdır ki selâm fıkraları da burada bitirilmiş, Lût ve

Yunûs kıssalarında daha ziyade

Sh:»4069

«فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنذَرِينَ» mazmununa tenbih buyurulmuştur. Bu

﴿اِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ﴾ - İlyasa ve yasine raci' olabilir
tevriyeye nazaran 132.

﴿وَإِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِمْ مُصْبِحِينَ﴾ - Kureyş Şama ticaretle
demektir. 137.

giderlerken yolları kavmi Lûtun yerlerine uğrar.

﴿۱۳۹﴾ وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿۱۴۰﴾ إِذِ ابْتِغَىٰ
الْفُلْكَ الْمَشْحُونِ ﴿۱۴۱﴾ فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ
﴿۱۴۲﴾ فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿۱۴۳﴾ فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ
مِنَ الْمُسَبِّحِينَ ﴿۱۴۴﴾ لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ
﴿۱۴۵﴾ فَنبَذْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ ﴿۱۴۶﴾ وَأَنْبَتْنَا عَلَيْهِ
شَجَرَةً مِّنْ يَقْطِينٍ ﴿۱۴۷﴾ وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَىٰ مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ
يَزِيدُونَ ﴿۱۴۸﴾ فَأَمَّنُوا فَمَرَّعْنَاهُمْ إِلَىٰ حِينٍ ﴿۱۴۹﴾
فَاسْتَفْتِهِمُ الرِّبِّكَ الْبَنَاتُ وَلَهُمُ الْبَنُونَ ﴿۱۵۰﴾ أَمْ خَلَقْنَا
الْمَلَائِكَةَ إِنَاثًا وَهُمْ شَاهِدُونَ ﴿۱۵۱﴾ أَلَا إِنَّهُمْ مِنْ آفِكِهِمْ
لَيَقُولُونَ ﴿۱۵۲﴾ وَلَدَ اللّٰهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿۱۵۳﴾ أَصْطَفَىٰ
الْبَنَاتِ عَلَى الْبَنِينَ ﴿۱۵۴﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ
﴿۱۵۵﴾ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿۱۵۶﴾ أَمْ لَكُمْ سُلْطَانٌ مُّبِينٌ ﴿۱۵۷﴾

﴿١٥٧﴾ فَاتُّوا بِكِتَابِكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٥٨﴾ وَجَعَلُوا
 بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجَنَّةِ نَسَبًا وَلَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ
 ﴿١٥٩﴾ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ ﴿١٦٠﴾ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ
 الْمُخْلِصِينَ ﴿١٦١﴾ فَإِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ ﴿١٦٢﴾ مَا أَنْتُمْ
 عَلَيْهِ بِفَاتِنِينَ ﴿١٦٣﴾ إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ ﴿١٦٤﴾ وَمَا
 مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَعْلُومٌ ﴿١٦٥﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُونَ ﴿١٦٦﴾
 وَإِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ ﴿١٦٧﴾ وَإِنْ كَانُوا لَيَقُولُونَ ﴿١٦٨﴾
 لَوْ أَنَّ عِنْدَنَا ذِكْرًا مِنَ الْأَوَّلِينَ ﴿١٦٩﴾ لَكُنَّا عِبَادَ اللَّهِ
 الْمُخْلِصِينَ ﴿١٧٠﴾ فَكَفَرُوا بِهِ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿١٧١﴾ وَلَقَدْ
 سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ ﴿١٧٢﴾ إِنَّهُمْ لَهُمُ
 الْمَنْصُورُونَ ﴿١٧٣﴾ وَإِنْ جُنَدْنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ ﴿١٧٤﴾
 فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿١٧٥﴾ وَأَبْصَرَهُمْ فَسَوْفَ يُبْصَرُونَ

﴿۱۷۶﴾ اَفْبَعَدَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿۱۷۷﴾ فَاِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ
فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذِرِينَ ﴿۱۷۸﴾ وَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ
﴿۱۷۹﴾ وَاَبْصُرْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿۱۷۹﴾

Sh:»4071

﴿۱۸۰﴾ سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿۱۸۱﴾ وَسَلَامٌ
عَلَى الْمُرْسَلِينَ ﴿۱۸۲﴾ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿۱۸۲﴾

Meali Şerifi

Şübhesiz Yunüs de o mürselînden 139 Hani bir vakit dolu gemiye kaçmıştı, kur'a çekmişti de

kaydırılanlardan olmuştu 140 Derken kendisi balık yuttu melâmette idi 141 Eğer çok tesbih edenlerden

olmasa idi 142 Her halde ba'solunacakları güne kadar onun karnında kalırdı 143 Hemen biz onu alana

attık hasta idi 144 Ve üzerine kabak cinsinden bir ağaç bitirdik 145 Ve onu yüz bine Resul gönderdik ve

hattâ artıyorlardı 146 O vakit ona iyman ettiler de onları bir zamana kadar istifade ettirdik 147 Şimdi sor o

seninkilere: rabbına kızlar, onlara oğullar öyle mi? 148 Yoksa biz Melâikeyi dışı yaratmışız da onlar şahid
mi bulunuyorlarmış? 149 Ha!.. onlar şübhesiz ki yalancıdırlar 150 "Allah doğurdu" derler ve elbette bunlar
yalancıdırlar 151 Kızları oğullara tercih mi etmiş? * Nah sizlere! nasıl hukmediyorsunuz? 153 Hiç demi
düşünmezsiniz? 154 Yoksa sizin için açık bir ferman mı var? 155 O halde getirin kitabınızı sadıksanız 156
Bir de onunla Cinler beyninde bir neseb uydururlar 157 Celâlim hakkı için Cinler bilirler ki onlar ihzar
olunacaklardır 158 Münezzehe sübhan o Allah onların isnad ettikleri vasıflardan 159 Lâkin Allahın ihlâs ile
secilen kulları başka 160 Çünkü siz ve taptıklarınız 161 Ona karşı kimseyi meftun edemezsiniz 162 Meğer
ki Cahîme saldıran olsun 163 Bizden ise her birimiz için bir makamı ma'lûm vardır 164 Ve biz elbette biz o
saf dizenleriz 165 Ve biz elbette biz o tesbih edenleriz 166 Ve gerçek avvel şöyle diyorlardır: "eğer
yanımızda evvelkilerinkinden bir zikrolsa idi 167 Her halde Allahın ihlâs ile seçilmiş
kullarından

Sh:»4072

olurduk 168 Fakat şimdi ona küfrettiler, artık ileride bilecekler 169 Celâlim hakkı için risaletle gönderilen
kullarımız hakkında şu kelimemiz sebkât etmiştir: 170 "Onlar elbette onlar muhakkak muzaffer olacaklardır

171 Ve elbette bizim askerlerimiz mutlak onlar galib geleceklerdir" 172 Onun için yüz çevir de onlardan bir zamana kadar 173 Gör onları: yakında görecekler 174 Ya şimdi bizim azâbımızı mı iviyorlar? 175 Amma onların sahasına indiği vakit ne fenadır o acı haber verilenlerin sabahı!...176 Yine sen yüz çevir de onlardan bir zamana kadar 177 Gör, yakında görecekler 178 Tesbiyh o izzetin sahibi rabbına onların vasıflarından 179 Ve selâm mürselîne 180 Ve hamd âlemlerin rabbi Allaha 181

139. ﴿وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ Şübhesiz ki Yunüs de o mürselinden - Yunüs

aleyhisselâmın kıssasında Allah tealânın bir Peygamberini hapsedişinin bir ifâdesi vardır. Bunun burada zikri daha ziyâde Peygambere bir tezkir olmak haysiyetiyledir. 140.

﴿إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ﴾ hani düşün o vakti ki Yunüs ibak suretiyle dolu

gemiye kaçmıştı -

İBAK, bir kölenin Efendisinden firar etmesidir. Sûrei «Enbiya» da «

﴿وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا﴾ buyurulduğu üzere Yunüs aleyhisselâm öfkelenip tarafı

ilâhîden izin gözlemeksizin çıkmış olduğundan ibak ta'bir buyurulmuştur. Alûsî tefsirinde der ki: Yunüs

aleyhisselâm hakkında ehli kitabın kitablarında mezkûr olan şudur: Allah tealâ onu Ninüva ehalisine gidip

da'vet etmeğe me'mur eylemişti ve o vakit Ninüva cidden büyük idi, üç gün kadar bir müddette

kat'olunabilirdi, şerleri büyümüş, fesadları çoğalmış idi, işi isti'zam etti ve Tersise kaçtı, onun için Yafaya

geldi, bir gemi buldu, sahibleri Tersise gitmek istiyorlardı isticar etti, ücretini verdi ve gemiye bindi, derken

büyük bir fırtına koptu, dalgalar çoğaldı gemi gark olacak

Sh:»4073

hale geldi, gemiciler telâş ettiler, gemi hafiflemek için ba'zı eşyaları denize attılar, o sırada Yunüs geminin

karnına inmiş uyumuş, hattâ nefesi yukarı çıkarmış, kaptan ona vardı ne uyuyorsun kalk rabbına duâ et ola

ki bizi bu halden halâs eder de helâk etmez dedi ve birbirlerine gelin bu şer bize kimin sebebiyle geldi

bilmek için kur'a atalım dediler, kur'a attılar Yunüse düştü, bunun üzerine: anlat bize sen ne yaptın, nereden

gelip nereye gidiyorsun, hangi köyden hangi soydansın? dediler, o vakit onlara «ha ben karayı ve denizi

yaratan ilâhüssema rabbın kuluyum» dedi ve haberi anlattı, onun üzerine çok korktular ve neye öyle yaptın

diye levmettiler, sonra ona «bu deniz durmak için biz sana ne yapalım» dediler, «beni denize atın durur,

çünkü bu büyük fırtına benim için» dedi, adamlar gemiyi geri karaya atmağa çalıştılar, yapamadılar, nihayet

Yunüsü tuttular, gemide bulunanların necatı için denize attılar, derhal deniz durdu ve Allah tealâ büyük bir

balığa da emretti onu yuttu, onun karnında üç gün üç gece kaldı,ve karnında rabbına duâ ediyor ve ona yalvarıyordu, derken Allah sübhaneh balığa emretti onu karaya bıraktı, sonra Allah azze vecell ona «kalk Ninüva var bundan evvel sana emrettiğim vechile ehalisine nida et» buyurdu, Yunüs aleyhisselâm da vardı, nida etti ve «Ninüva üç gün zarfında batacak» dedi, bunun üzerine Ninüva ricali Allah tealâya iman ettiler, ve oruç nidâ ettiler ve hepsi eskiler giydiler, kiral haber aldı, o da tahtından indi, hulesini çıkardı, ve bir çul giydi ve kül üzerine oturdu, gerek insan ve gerek hayvan hiç biri ne yiyecek ne içecek tatmasın diye münadi çağırıldı ve hepsi Allah tealâyâ sığındılar ve şer ve zulümden geçtiler. Allah tealâ da kendilerine merhamet buyurdu, azâb etmedi, etmeyince Yunüs aleyhisselâm merak etti, ilâhî işte ben bundan kaçmışım, çünkü bilirdim sen rahîm, raûf, sabûr, tevvabsındır. Ya rab benim canımı al artık

Sh:»4074

ölüm bana hayattan hayırlıdır dedi, ya Yunüs cidden mahzûn oldun? buyurdu, evet ya rab dedi, ve Yunüs çıktı, şehrin mukabilinde beride bir gölgelik yaptı, altına oturdu, şehirde ne olacağını gözetiyordu, Allah tealâ emretti kendisine sıkıntısından gölge olmak için başı ucunda bir kabak çıktı, o kabakla ferahlandı

büyük bir ferah duydu, yine Allah tealâ bir kurda emreyledi kabağı vurdu kuruttu, sonra sıcak bir semum rüzgârı esdi, Güneş de Yunüs aleyhisselâmin başına aksetti, iş ağırlaştı. Ölüm hoşlanılacak hale geldi, o vakit rab: ya Yunüs kabağa cidden acıdınmı? buyurdu, cidden acıdım ya rab dedi, Allah sübhanehü de «ya sen o hiç üzerine yorulmadığın bakıp büyütmediğin, belki bir gecede bitip bir gecede helâk olan kabağa acırsın da ben o içinden on iki tepeden fazla insan sakin olan ve sağını solunu bilmez bir kavim ve bir çok hayvanat bulunan o büyük Ninüva şehrine merhamet etmezmiyim? buyurdu اهـ . Âlûsî bunu naklettikten sonra bunda hakka muhalif noktalar bulunmakla beraber itıla' hasıl olmak için nakleyledim diyor. Onun için bu kıssaları okurken Kur'anın ifâdesindeki nezahete ve inceliklere dikkat ederek okumalıdır. Orada Yunüs aleyhisselâmı kavminin iymanından sonra azâb etmedi diye balığın karnındaki ziyade vicdan azâbına düşmüş ve başında kabak da ondan sonra bitmiş gösteriyor, halbuki Kur'an sûrei Enbiyada: «

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَكَذَلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ» diye

onun gamdan kurtarıldığını anlattığı gibi burada da alana atılışını ve kabağının bitirilmesini balığın karnında hasta olarak çıkarılması akıbinde olarak anlatmış ve kıssanın sonunu da kavminin iymaniyle istifâdeleri gibi

bir husni akıbetle bağlamıştır. Sûrei Yunüste «

فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ أَمِنَتْ فَنَفَعَهَا إِيْمَانُهَا إِلَّا قَوْمَ يُونُسَ لَمَّا
أَمَّنُوا كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَتَّعْنَاهُمْ

« إِلَى حِينٍ » buyurulduğu üzere böyle iymanı yeis halinde halâs yalnız kavmi Yunüse nasîb olmuştur.

Azâb iymân etmediklerinden dolayı mev'ud olduğu için kavmi iymân ettikten sonra

azâb

Sh:»4075

etmedi diye bir Peygamberin gûya yalancı çıkmış olup da ölsem bundan iyi idi diye mahzûn olmasında

ma'nâ yoktur. Bu huzûn belki bidayetinde kızıp kaçtığı zaman olmuş olabilir. Hulâsa buyuruluyor ki: hani o

dolu kemiye kaçmıştı 141. ﴿فَسَاهَمَ﴾ da sehim, kur'a atışmıştı

﴿فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ﴾ kaydırılanlardan olmuştu - ya'ni kur'ada mağlûb olmuş,

gemiden atılmıştı, burada kendi kendini attı diye bir söz varsa da « مُدْحَضِينَ » ta'birinin zâhirine

muvafık değildir. Kendini atmış değil de kendi rızasıyla atılmış olabilir. 142.

﴿وَهُوَ مُلِيمٌ﴾ Derhal balık onu lokma etti, ya'ni yuttu ﴿فَالْتَقَمَهُ الْحَوْتُ﴾

melâmette idi, kendini levm ediyordu, peşiman oluyordu 143.

﴿فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ﴾ eğer o çok tesbih edenlerden olmasa idi -

öteden beri Allahı tesbih ile çok zikr ederdi, bu zulûmatta da «

« لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ » diye nida

ediyordu. Fakat sâde şimdi değil, öteden beri çok tesbih edenlerden olmasa idi 144.

﴿لَلْبَيْتِ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾ ba's olunacakları güne kadar elbette onun

karnında kalırdı - lâkin kalmadı 145. ﴿فَنَبِّذْنَاهُ بِالْعَرَاءِ﴾ hemen biz onu alana, açık, boş bir

sâhaya fırlattık ﴿وَهُوَ سَقِيمٌ﴾ o halde ki hasta idi, fırlattık 146.

﴿وَأَنْبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ﴾ ve üzerine yaktın, ya'ni bal kabağı cinsinden bir

ağaç bitirdik - gövdesiz , çabuk biter, çok çatallanır uzar ve yaprakları büyük olduğundan gölgeliğe

kabiliyetli bir ağaç, sâkı olmadığı halde buna ağaç denilmesi çatallanıp yükselebilmesi itibariyledir.

Demek ki başında bu kabağın bitmesi çıktığı sırada hasta halinde bir siper olmak için idi. Bunun basîf bir

teşkilâta işaret olması da melhuzdur. 147. ﴿وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ﴾

ve

Sh:»4076

onu, ya'ni Yunüsü yüz bine gönderdik - ya'ni kaçtığı yere tekrar gönderildi ki yüz bin nüfusa baliğ oluyordu

﴿أَوْ يَزِيدُونَ﴾ hattâ artıyorlardı - ya'ni pek çok değilse de az da değillerdi, artmağa da

müsteid idiler, bu ta'bir iki irsal arasında tezayüd bile vakı' olduğuna işarettir. 148.

﴿فَأَمَّنُوا فَمَرَّعْنَاهُمْ إِلَى حِينٍ﴾ bunun üzerine iman ettiler de biz de onları bir

zamana kadar yaşattık - imanı yeis faide vermezken bu suretle kavmi Yunüse verdi. 149.

﴿فَاسْتَفْتِهِمْ﴾ - Bu «فا» bir fezlekedir, ya'ni yukarıdaki «

فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرِينَ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ

» emrinden buraya kadar tafsil olunan kissaları bir telhis ederek demek olur ki şimdi bunlara atfı nazar ve

nihayet Yunüs kisasını da teemmül eyledikten sonra Peygamberliğin müşkilâtından kaçınmıyarak ya

Muhammed! sen yine müşriklere sor: susturmak için de:

﴿الرَّبِّكَ الْبَنَاتُ وَلَهُمُ الْبَنُونَ﴾ rabbına kızlar. Onlara oğullar öyle mi? - Bu ne

biçim taksim? Cüheyne Benî seleme, Huzâa Benî melîh gibi Arab müşrikleri Melekler Allahın kızlarıdır

diyorlardı, halbuki kendilerinin kız evlâdları olsa istemiyorlardı, bir de meleklere kız demekle onlarda şiddet

tasavvur etmiyorlardı, Sûrenin başında onların tasvir olunan şiddetlerini duyurmak için «

﴿فَاسْتَفْتِهِمْ أَهْمُ أَشَدُّ خَلْقًا﴾ buyurulduğu gibi burada da akıdelerini ibtal için zecir

buyuruluyor. Buna karşı itizar makamında murad dışı mahlûkları demektir diyecek olurlarsa buyuruluyor ki

150. ﴿أَمْ خَلَقْنَا الْمَلَائِكَةَ إِنَاثًا وَهُمْ شَاهِدُونَ﴾ yoksa biz Melâikeyi dişi

olarak yaratmışız da onlar şâhidler mi imiş? - 151. ﴿إِلَّا الْخ...﴾ ha bak - bu yukarıki

«sor» emrinde dahil olmıyarak doğrudan doğru tarafı ilâhîden yalancılıklarını i'lan ile mezheblerini ibtal

ve

Sh:»4077

tenakuz gibi açık yalan olduğu ma'lûm olan şeylere şehadet etmeğe kalkışınların şehadetleri mesmu'

olamayacağını ihtar eder. 158. ﴿وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجَنَّةِ نَسَبًا﴾ bir de Allah ile

Cinler beyninde bir neseb uydurdular.- Bu cümle « لَيَقُولُنَّ وَلَدَ اللَّهِ » kavli üzerine ma'tuftur.

Hıtabdan yine bu suretle gıyaba geçilmesi sözlerinin şenaatinden dolayı hıtaba kabiliyyetleri olmadığını bir

ihtardır. Ya'ni iftiralarından bütün Cinlerle Allah arasında bir neseb, ülûhiyette işiraki ifâde edecek vechile

bir münasebet, bir ortaklık uydurmağa kadar gittiler. Burada Cin, Meleklerle dahi şamil olan eamm ma'nâya

alel'umum gizli mahlûklar, maba'dettabîi kuvvetler, bütün ruhanîler demektir. Mecûsî mezheplerinde olduğu

üzere Şeytan, Allahın kardeşidir, Melekler Allahın kızlarıdır dedikleri gibi bir takımları da ruhanîlerin,

Cinlerin, Meleklerin Allaha münasebeti yakınlığı vardır. Biz onların vesatati olmaksızın Allaha

yaklaşamayız, Allah yanında şefi'lerimiz olmak için biz onlara ibadet etmekteyiz diyor, şirk koşuyor, biri şer

yapar, biri hayır diyorlardı. Sûrei «En'am» da «

﴿وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ﴾ . ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ
﴿عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنَّ﴾

bak. ﴿وَلَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ﴾ halbuki o neseb isnad ettikleri ruhanîler alel'husus Melâike

bilir, şهادet ederler ki ﴿أَنَّهُمْ﴾ her halde onlar: o iftirayı uyduran yalancılar

﴿لَمُحْضَرُونَ﴾ muhakkak ihzar olunacaklar - yakalanıp Cehenneme tıklılacaklardır. 159.

﴿سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ﴾ Allah, onların isnad ettikleri vasıflardan münezze

sübhandır. - Bilirler, böyle tesbih ile tenzih ederler. Meleklerin tesbihinde şübhe olmadığı gibi «

﴿خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ﴾ diye mahlûkiyyetini itiraf eden İblîs bile

Sh:»4078

müşriklerin isnad eyledikleri şirk vasıflarından Allahı tenzih eder, « أَنِّي بَرِيءٌ مِنْكُمْ » der 160.

﴿إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلِصِينَ﴾ lâkin Allahın ihlâs ile seçilen kolları başka - onlar öyle

isnadda bulunmazlar ve onun için azâba da ihzar olunmazlar. 161. ﴿فَأَنْتُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ﴾

Çünkü siz ve o taptıklarınız - putlarınız ve Şeytanlarınız 162. ﴿مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ بِفَاتِنِينَ﴾

Allaha karşı meftun edemezsiniz 163. ﴿إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ﴾ ancak

Cehenneme yaslanacak olanı aldatırsınız - onun için Allahın ihlâs ile seçilen kullarını bozamazsınız. Şu da

o bilen Cinlerin, ya'ni Melâikenin sözlerindedir. 164. ﴿وَمَا مِنَّا﴾ Bizden ise başka değil

﴿إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَعْلُومٌ﴾ ancak ona ma'lûm bir makam vardır. - Ya'ni her birimizin Allah

tealâya ubudiyet için durduğumuz ma'lûm bir makamı, muayyen bir haddi vardır ki onu geçemeyiz 165.

﴿وَأَنَا لَنَحْنُ الصَّافُونَ﴾ ve biz elbette biz şübhesiz o saf dizeneriz «

﴿وَأَنَا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ﴾ 166. «وَالصَّافَاتِ صَفًا» ve biz her halde biz o

tesbih edenleriz - ya'ni Allah tealâyı şanı sübhanisine lâyük olmiyan evsaktan tenzih ederiz - binaenaleyh

veled, neseb gibi isnadları kat'iyyen reddederiz. 167. ﴿وَإِنَّ﴾ «ان» nin muhaffefidir. Ya'ni ve

gerçek ﴿كَانُوا لَيَقُولُونَ﴾ kat'iyyetle diyorlardı ki 168.

﴿لَوْ أَنَّ عِنْدَنَا ذِكْرًا مِنَ الْأَوَّلِينَ﴾ bizim indimizde evvelkilerinkinden bir zikir

olsa idi - onlarınki gibi Allah tarafından indirilme bir kitab, fikirler açıp ibret dersi veren ilâhî bir kitab olsa idi

169. ﴿لَكُنَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ﴾ Allahın ihlâs ile seçilen

Sh:»4079

kulları olurduk - Kureyş böyle demişlerdi 170. ﴿فَكْفَرُوا بِهِ﴾ fakat olunca ona küfrettiler - ihlâs

ile sarılmak şöyle dursun küfrettiler, zikirlerin en güzeli olan Kur'an nâzil olunca nankörlük edip tanımak

istemediler ﴿فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ artık ilerde bilecekler - küfürlerinin akıbeti neye varacağını

görecekler, çünkü va'di ilâhî şöyledir: 171.

﴿وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ﴾ celâlim hakkı için mürselin

kullarımız hakkın da ezelde şu kelimemiz sebk etmiştir: 172. ﴿انْهَمَّ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ﴾

elbette onlar muhakkak mensur olacaklardır onlar - önünde olmazsa sonunda yardım onlara olacaktır. 173.

﴿وَإِنَّا جُنْدَنَا﴾ Ve elbette bizim askerlerimiz - o mürselîne yardım edecek, onun ensarı olacak

olan hakk orduları ﴿لَهُمُ الْغَالِبُونَ﴾ muhakkak onlar galib olacaklardır. - Peygamberlerin

hikmeti irsalleri akıbet tehakkuk edecek, da'vaları zaferi kazanacaktır. Burada bu kelime ilâhiyye

Peygambere va'd ve muhaliflerine va'd sıyakındadır. Bu va'd-ü va'd tekrar buyurulduktan sonra bu Sürei

celîle de şu âyetle hatm olunuyor: 180.

﴿سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ﴾ tesbih, o izzetin sahibi olan rabbın

sübhone onların isnad ettikleri vasıflardan - ya'ni seni terbiye edip risaletle gönderen ve o kat'î nusrat ve

galebeyi va'd buyurmuş olup va'dinde hulf etmesine veya kuvvet-ü kudretine karşı gelinmesine ihtimal

bulunmıyan sahib izzet rabbın sübhane o müşriklerin, kâfirlerin isnad eyledikleri eksik vasıflardan tenzih

181. ﴿وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ﴾ bir de selâm, o mürselîne - mensuriyyetleri ezelde

mukadder olan sana ve yukarıda bir kısmının isimleri geçmiş olan bütün Peygamberlere, bütün

bu

ni'metlerden dolayı 182. ﴿وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ hamd de Allaha

rabbül'âlemine - bu âyet de pek cem'iyetli olan âyetlerdendir. İbni Ebi hâtimin Şa'bîden tahrir eylediği bir

hadîste Resulullah sallallahü aleyhi vesellem buyurmuştur ki: her kimi kıyamet günü ecirden tam ölçekle

ölçmek mesrur edecekse meclisinin Âhîrinde kalkacağı sıra desin:

«

سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ
وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ»